

Парламентське дослідження щодо законодавчого регулювання використання технологій штучного інтелекту*

Анотація. У парламентському дослідженні представлено результати аналізу підходів до законодавчого регулювання використання технологій штучного інтелекту. Висвітлено відповідні міжнародні стандарти, надано стислий огляд закордонних практик нормативно-правового регулювання у цій сфері. Окрему увагу приділено шляхам врегулювання зазначеної сфери в Україні.

Ключові слова: технології штучного інтелекту (ШІ), біометричні дані, персональні дані, неперсональні дані, етичні засади використання ШІ.

Вступ

Актуальність дослідження. Стрімкий розвиток і масштабне впровадження технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) зумовлюють їх істотний вплив на суспільні процеси та умови життєдіяльності людини. Відсутність комплексного законодавчого регулювання у цій сфері створює ризики порушення фундаментальних прав і свобод людини, що обумовлює необхідність формування ефективної та збалансованої моделі нормативно-правового регулювання. У цьому контексті питання гарантування прав людини у процесі застосування технологій ШІ, зокрема щодо посилення захисту персональних даних під час їх обробки, забезпечення етичних засад використання технологій ШІ, дотримання принципів справедливості, недискримінації та прозорості алгоритмічних рішень, стає нагальною потребою. Актуальним постає питання формування збалансованого підходу, який сприятиме реалізації інноваційного потенціалу технологій ШІ та цифровій модернізації різних сфер суспільного життя та забезпечуватиме мінімізацію ризиків і негативних наслідків, що можуть виникати внаслідок застосування таких технологій.

Актуальність зазначеного дослідження також зумовлена необхідністю поступового наближення національного законодавства до права Європейського Союзу (далі – ЄС).

Метою дослідження є визначення правових підходів щодо імплементації положень Регламенту (ЄС) 2024/1689 (Закон про штучний інтелект)¹ (далі – Регламент (ЄС) 2024/1689) до законодавства України в умовах неповної імплементації Регламенту Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних)² (далі – Регламент (ЄС) 2016/679), узагальнення відповідного досвіду окремих держав-членів ЄС, а

¹ Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence and amending Regulations (EC) No 300/2008, (EU) No 167/2013, (EU) No 168/2013, (EU) 2018/858, (EU) 2018/1139 and (EU) 2019/2144 and Directives 2014/90/EU, (EU) 2016/797 and (EU) 2020/1828 (Artificial Intelligence Act). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>

² Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text

також вироблення пропозицій щодо механізмів імплементації згаданих актів ЄС у національне законодавство.

Предметом дослідження є норми Регламенту (ЄС) 2024/1689 (Закон про штучний інтелект), Регламенту (ЄС) 2016/679, законодавства України у сфері захисту персональних даних, цифрових прав та використання ШІ.

Зазначимо, що Дослідницькою службою Верховної Ради України підготовлено низку аналітичних та інформаційних матеріалів щодо використання технологій ШІ, зокрема: Аналітичну записку з питань порівняльного законодавства щодо стану та перспектив розвитку законодавства ЄС та інших держав світу у сфері використання технологій штучного інтелекту³; Аналітичну записку з питань порівняльного законодавства щодо системи і функцій державних органів та інших інституцій у сфері штучного інтелекту на прикладі окремих іноземних держав⁴; Аналітичну записку з питань порівняльного законодавства щодо нормативно-правового регулювання технологій штучного інтелекту в Україні, державах Європи та США⁵; Парламентське дослідження щодо законодавчої регламентації використання технологій штучного інтелекту в державах світу⁶.

Основна частина

1. Доктринальні підходи до правового регулювання використання технологій штучного інтелекту.

Для України питання забезпечення належного рівня захисту прав людини у процесі використання технологій ШІ є актуальним, зокрема у контексті гарантування права на захист персональних даних під час їх збору, обробки, зберігання та використання, дотримання етичних принципів застосування технологій ШІ (прозорості, недискримінації, підзвітності, контролю), а також з огляду на наявну законодавчу лаку в цій сфері.

Отримання Україною статусу держави-кандидата на членство в ЄС передбачає імплементацію сучасних європейських підходів до регулювання цифрової сфери, зокрема використання технологій ШІ. Орієнтиром для розроблення відповідного законодавства може слугувати Регламент (ЄС) 2024/1689, положення якого тісно взаємопов'язані з положеннями Регламенту (ЄС) 2016/679, що залишається базовим актом у сфері забезпечення права на захист персональних даних. Особливого значення це набуває у контексті використання технологій ШІ, що здійснюють обробку біометричних даних,

³ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства у сфері використання технологій штучного інтелекту (стан та перспективи розвитку законодавства ЄС та інших держав світу). Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/industry_policy/analytical_notes-indst/73835.html

⁴ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо системи і функцій державних органів та інших інституцій у сфері штучного інтелекту на прикладі окремих іноземних держав. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: <https://research.rada.gov.ua/print/73933.html>

⁵ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо нормативно-правового регулювання технологій штучного інтелекту в Україні, державах Європи та США. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/industry_policy/analytical_notes-indst/76641.html

⁶ Парламентське дослідження щодо законодавчої регламентації використання технологій штучного інтелекту в державах світу. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/industry_policy/parliam_rs_indst/77299.html

спеціальних категорій персональних даних, а також застосовують механізми автоматизованого профілювання та ухвалення рішень. Зокрема, Регламент (ЄС) 2016/679 встановлює підвищені вимоги до правомірності, прозорості та безпеки механізмів обробки біометричних даних, що використовуються для ідентифікації особи, оскільки такі дані належать до спеціальних категорій персональних даних і потребують додаткових гарантій захисту.

Своєю чергою, Регламент (ЄС) 2024/1689 передбачає окремі обмеження та встановлює вимоги щодо використання систем ШІ, пов'язаних із біометричною ідентифікацією, категоризацією осіб за чутливими ознаками та оцінюванням поведінки людини. Водночас Регламент (ЄС) 2016/679 закріплює право особи не бути об'єктом рішень, заснованих виключно на автоматизованій обробці даних, зокрема профілювання, якщо такі рішення мають для особи юридичні наслідки або істотно впливають на неї. Це обумовлює необхідність забезпечення ефективного людського контролю за функціонуванням технологій ШІ, а також впровадження механізмів пояснюваності алгоритмічних рішень.

Окремої уваги потребує питання співвідношення персональних і неперсональних даних у процесі функціонування технологій ШІ. Навіть у випадках використання знеособлених або агрегованих даних існують ризики повторної ідентифікації особи внаслідок поєднання різних масивів інформації та застосування сучасних аналітичних інструментів. У зв'язку з цим, європейський підхід до регулювання сфери ШІ ґрунтується на принципі комплексного захисту даних, незалежно від технологічних способів їх обробки.

Варто відмітити, що тематика використання технологій ШІ залишається доволі актуальною як серед українських практиків, так і науковців, особливо в контексті реалізації євроінтеграційного курсу та необхідності приведення національного законодавства у відповідність до *acquis* ЄС. Так, питання співвідношення положень Регламенту (ЄС) 2024/1689 із положеннями Регламенту (ЄС) 2016/679 досліджували у своїх працях С. Чванкін⁷, О. Дніпров⁸, В. Нікітін⁹, М. Суржинський¹⁰ та інші.

Як зауважує С. Чванкін, Регламент (ЄС) 2016/679 і Регламент (ЄС) 2024/1689 перебувають у тісному взаємозв'язку й у сукупності формують нормативну основу регулювання цифрової сфери ЄС. Попри відмінності у предметі правового регулювання, обидва акти спрямовані на досягнення спільної мети – забезпечення захисту прав людини в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій. Якщо Регламент (ЄС) 2016/679 зосереджується на гарантуванні права на приватність і захисті персональних даних, то Регламент (ЄС) 2024/1689 покликаний мінімізувати ризики, пов'язані із застосуванням ШІ, та встановлює правові засади їх безпечного, надійного й етичного використання. У цьому

⁷ Чванкін С. До питання співвідношення Загального регламенту про захист даних (GDPR) та Закону ЄС про штучний інтелект. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2025. № 3 (88). С. 146–152. URL: https://law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2025/21.pdf

⁸ Дніпров О., Нікітін В. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні в контексті євроінтеграції. *Juris Europensis Scientia. Випуск 1*, 2026. URL: https://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2026/20.pdf

⁹ Там само.

¹⁰ Суржинський М. Виклики та можливості адаптації законодавства України до європейських стандартів захисту персональних даних у сфері штучного інтелекту. *Право України*. 2025. № 4. С. 26–37. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2025_4-s4227.pdf

контексті обидва регламенти є важливими елементами єдиної цифрової політики ЄС, спрямованої на зміцнення суспільної довіри до інноваційних технологій та належне забезпечення основоположних прав і свобод людини¹¹.

Науковець зазначає, що Регламент (ЄС) 2016/679 безпосередньо не регламентує функціонування технологій ШІ, однак його положення істотно впливають на процеси створення та впровадження цих технологій. Визначені актом принципи законності, пропорційності, обмеження мети обробки, мінімізації даних, прозорості та підконтрольності обробки персональної інформації залишаються базовими орієнтирами для діяльності, пов'язаної з навчанням алгоритмів і прийняттям автоматизованих рішень. Саме тому цей акт доцільно розглядати як такий, що запроваджує правові механізми, зокрема встановлює межі допустимого використання цифрових технологій та сприяє дотриманню етичних стандартів у сфері інновацій¹².

Водночас співіснування зазначених регламентів не позбавлене окремих проблемних аспектів, які потребують подальшого нормативного врегулювання. Насамперед це стосується узгодження положень щодо правових підстав обробки даних з допомогою технологій ШІ, меж застосування автоматизованого профілювання, а також визначення відповідальності за шкоду, заподіяну внаслідок функціонування алгоритмічних систем. Наявність таких розбіжностей може створювати певні труднощі у правозастосовній практиці, зокрема ризик правової невизначеності для розробників, постачальників, користувачів технологій ШІ та контролюючих органів¹³.

Подальше вдосконалення правового регулювання у сфері ШІ в ЄС має здійснюватися на засадах узгодженого і взаємодоповнювального застосування Регламенту (ЄС) 2016/679 та Регламенту (ЄС) 2024/1689. Такий підхід дозволить забезпечити належний баланс між розвитком інноваційних технологій, гарантуванням безпеки їх використання та ефективним захистом прав людини. Крім того, він сприятиме уникненню дублювання регуляторних вимог, зниженню адміністративного навантаження на суб'єктів господарювання та формуванню ефективної системи етичного й правового контролю за використанням технологій ШІ¹⁴.

У контексті розвитку національного законодавства, на думку О. Дніпрова та В. Нікітіна, особливої уваги потребує застосування ШІ для ідентифікації осіб, насамперед із використанням біометричних даних. У цій сфері одночасно стикаються інтереси забезпечення громадської безпеки, захисту приватного життя та недопущення дискримінації. Саме тому використання таких технологій вимагає належного правового врегулювання та додаткових гарантій захисту прав людини. Навіть за відсутності в національному законодавстві прямого відтворення європейських підходів і класифікацій, Україна має можливість запровадити підвищені стандарти правового захисту під час застосування

¹¹ Чванкін С. До питання співвідношення Загального регламенту про захист даних (GDPR) та Закону ЄС про штучний інтелект. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2025. № 3 (88). С. 146–152. URL: https://law.stateandregions.zp.ua/archive/3_2025/21.pdf

¹² Там само.

¹³ Там само.

¹⁴ Там само.

біометричних систем. До таких гарантій можуть належати чітке визначення правових підстав для обробки даних, проведення оцінки необхідності та пропорційності втручання у права людини, забезпечення незалежного нагляду за використанням відповідних технологій, встановлення обмежених строків зберігання інформації, а також належне інформування особи про обробку її даних у межах, сумісних із метою такого втручання¹⁵.

Особливої уваги потребує застосування технологій ШІ для ідентифікації осіб, насамперед із використанням біометричних даних. У цій сфері одночасно стикаються інтереси забезпечення громадської безпеки, захисту приватного життя та недопущення дискримінації. Саме тому використання таких технологій вимагає належного правового врегулювання та додаткових гарантій захисту прав людини. Навіть без прямого відтворення європейських підходів у національному законодавстві Україна може забезпечити підвищений рівень захисту прав людини під час використання біометричних систем. Це передбачає наявність чітких правових підстав для обробки даних, оцінку необхідності та пропорційності такого втручання, незалежний контроль за застосуванням технологій ШІ, обмеження строків зберігання інформації та належне інформування осіб про обробку їхніх даних¹⁶.

М. Суржинський вважає, що наближення національного законодавства до європейських стандартів захисту персональних даних під час застосування технологій ШІ є необхідним і водночас складним етапом цифрової трансформації держави та її інтеграції до європейського правового простору. У цьому контексті наданий вченим аналіз проєкту Закону України «Про захист персональних даних» (реєстр. № 8153 від 25.10.2022), який парламентом прийнято за основу із подальшим доопрацюванням його положень, обґрунтовує необхідність його ухвалення з огляду на закладену в законопроекті основу для імплементації основоположних принципів Регламенту (ЄС) 2016/679, що сприятиме підвищенню рівня захисту даних в Україні. На думку науковця, «нове законодавство зміцнить права громадян на приватність, підвищить довіру до цифрових послуг і відкриє українському бізнесу двері до глобальних ринків за умови відповідності високим стандартам». Водночас низка викликів залишається актуальною. Насамперед загальні положення щодо захисту даних потребують подальшої конкретизації з урахуванням особливостей використання технологій ШІ¹⁷.

2. Сучасний вектор нормативно-правового забезпечення використання технологій штучного інтелекту в Україні.

В Україні правові засади розвитку та використання технологій ШІ визначаються, зокрема, Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні¹⁸ (далі – Концепція), якою окреслено стратегічні напрями державної політики у

¹⁵ Дніпров О., Нікітін В. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні в контексті євроінтеграції. *Juris Europensis Scientia. Випуск 1*, 2026. URL: https://jes.nuoua.od.ua/archive/1_2026/20.pdf

¹⁶ Там само.

¹⁷ Суржинський М. Виклики та можливості адаптації законодавства України до європейських стандартів захисту персональних даних у сфері штучного інтелекту. *Право України*. 2025. № 4. С. 26–37. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2025_4-s4227.pdf

¹⁸ Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

цій сфері та визначено ключові завдання щодо впровадження технологій ШІ в різних галузях. Зокрема, документом передбачено розвиток і застосування технологій ШІ в освіті, науковій діяльності, економіці, сфері кібербезпеки, державному управлінні, обороні та інших секторах.

Слід констатувати, що досягненням стало те, що на нормативно-правовому рівні вперше було закріплено визначення термінів «штучний інтелект» (Рис. 1) та «галузь штучного інтелекту» (Рис. 2), а також окреслено основні напрями та сфери застосування технологій ШІ. Це стало підґрунтям для формування єдиного підходу до розуміння технологій ШІ та подальшого розвитку національної системи правового регулювання у цій сфері. Крім того, Концепція заклала основу для гармонізації національного законодавства у сфері ШІ з урахуванням міжнародних (зокрема, європейських) підходів до регулювання цифрових технологій.

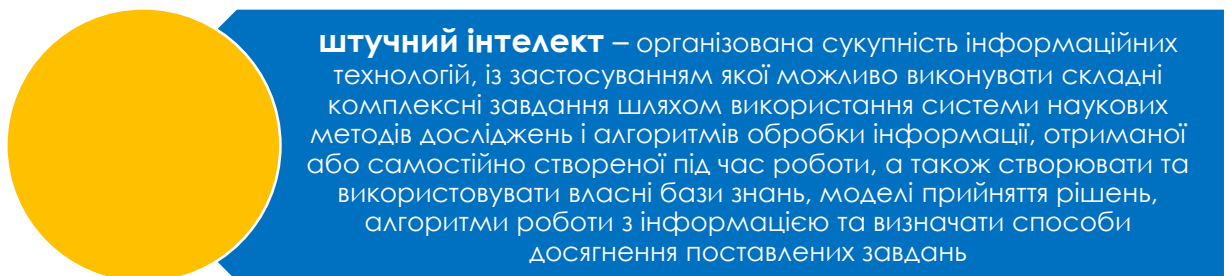

Рис. 1.

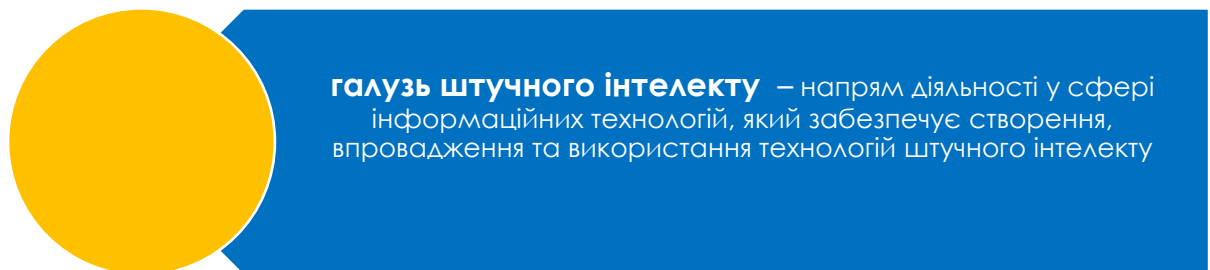

Рис. 2.

На основі Концепції Міністерством цифрової трансформації України (далі – Мінцифри) розроблено та представлено два ключові стратегічні документи – Дорожню карту з регулювання штучного інтелекту¹⁹ в Україні та Білу книгу з регулювання штучного інтелекту в Україні²⁰, – які мають на меті формування сучасної моделі правового врегулювання цієї сфери. У цих документах сформульовано основні принципи державної політики щодо застосування технологій ШІ та запропоновано поетапний план створення національної системи регулювання.

Особливістю цих документів є визначення двоетапного курсу розвитку законодавства у сфері ШІ, що поєднує поступове впровадження механізмів

¹⁹ Регулювання штучного інтелекту в Україні: презентуємо дорожню карту. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/technologies/regulyvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukraini-prezentuemo-dorozhnyu-kartu>

²⁰ Біла книга з регулювання ШІ в Україні. URL: <https://storage.thedigital.gov.ua/files/a/ba/d5da75c2613e331bb89258f950adcbac.pdf>

саморегулювання з підготовкою до запровадження комплексного законодавства, узгодженого з європейськими стандартами. Такий підхід має на меті забезпечити гармонійне поєднання стимулювання інноваційного розвитку та підтримки технологічного сектору із водночас ефективним захистом прав людини під час застосування технологій ШІ.

За відсутності в Україні спеціального закону, органи державної влади, та інші установи й організації дедалі частіше впроваджують внутрішні нормативні документи, які визначають порядок застосування технологій ШІ, принципи їх використання, механізми контролю та відповідальності^{21; 22; 23}. Такий підхід дозволяє частково врегулювати питання використання технологій ШІ на локальному рівні й мінімізувати правові, етичні та репутаційні ризики, які потенційно можуть виникати у зв'язку з їх впровадженням. На нашу думку, подібне саморегулювання не може повною мірою замінити законодавче регулювання, оскільки його дія обмежується для конкретних органів, установ та організацій і не створює загальнообов'язкових правил поведінки.

У цьому контексті слід зазначити, що Планом заходів з реалізації Концепції²⁴ передбачено розроблення Мінцифри та подання Кабінету Міністрів України законопроєкту щодо правового врегулювання у сфері розвитку штучного інтелекту у IV кварталі 2026 року (пункт 1).

3. Міжнародні стандарти використання технологій штучного інтелекту.

Стрімкий розвиток і широке впровадження технологій штучного інтелекту спонукають держави до консолідації зусиль задля формування безпечної, надійної та узгодженої системи нормативно-правового регулювання. У цих умовах особливого значення набуває концепція глобального управління у сфері ШІ, яка передбачає вироблення спільних підходів і механізмів міжнародної взаємодії для забезпечення відповідального, безпечного та людиноорієнтованого розвитку технологій ШІ. Такий підхід покликаний сприяти ефективній транснаціональній співпраці та узгодженню дій держав у сфері регулювання ШІ.

У цьому контексті доцільно звернутися до Блетчлійської декларації – угоди про безпеку ШІ, підписаної у листопаді 2023 року представниками 28 держав – учасниць Саміту з безпеки штучного інтелекту, зокрема, Великою Британією, США, Індією, Китаєм, Україною тощо²⁵. Варто зазначити, що самотійним суб'єктом підписання став Європейський Союз.

²¹ Положення про використання технологій штучного інтелекту працівниками Апарату Верховного Суду : Затверджено наказом керівника Апарату Верховного Суду від 08.12.2025 № 117. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/rizne/Polozhennya_SHI.pdf

²² Положення про використання штучного інтелекту в Національному університеті оборони України : Введено в дію наказом начальника Національного університету оборони України від 06.08.2025 № 466/нод. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/polozhennia-ai-25.pdf>

²³ Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти, розроблені Міністерством цифрової трансформації України та Міністерством освіти і науки України спільно з експертами. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf>

²⁴ План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2025–2026 роки : Затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 9 травня 2025 року № 457-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2025-%D1%80#n10>

²⁵ The Bletchley Declaration by Countries Attending the AI Safety Summit, 1-2 November 2023. Policy paper. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/ai-safety-summit-2023-the-bletchley-declaration>

Блетчлійською декларацією визначено колективне зобов'язання щодо виявлення ризиків використання ШІ, формування спільного наукового та науково обґрунтованого розуміння цих ризиків, розробки відповідних державних політик²⁶.

На Гамбурзькій конференції зі сталого розвитку (HSC) у червні 2025 року світові лідери державного сектору, бізнесу, науки та громадянського суспільства спільно схвалили Гамбурзьку декларацію про відповідальне використання штучного інтелекту для досягнення Цілей сталого розвитку. Ця знакова ініціатива – перша глобальна декларація, що спеціально зосереджена на ШІ в міжнародному розвитку, – окреслює спільні принципи та зобов'язання щодо сприяння справедливому, інклюзивному й сталому розвитку і впровадженню штучного інтелекту в усьому світі, з особливим акцентом на розширенні можливостей країн, що розвиваються.

Гамбурзька декларація узгоджена з Цілями сталого розвитку і структурована навколо п'яти фундаментальних стовпів (Рис. 3):

Рис. 3.

Такий підхід зобов'язує підписантів дотримуватися етичного штучного інтелекту, прозорості, інклюзивності, екологічної відповідальності та рівної участі²⁷.

Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй послідовно реалізує курс, спрямований на об'єднання зусиль держав-членів у сфері розвитку та регулювання цифрових технологій, зокрема технологій штучного інтелекту. Важливим кроком у цьому напрямі стало ухвалення резолюції Генеральної Асамблеї від 22 вересня 2024 року № A/RES/79/1, якою було представлено Глобальний цифровий договір. Цей документ визначає ключові орієнтири й завдання для держав, міжнародних організацій, приватного сектору та інших зацікавлених сторін у процесі формування глобального цифрового середовища. Зокрема, Глобальний цифровий договір передбачає необхідність подолання цифрових розривів і прискорення досягнення Цілей сталого розвитку, забезпечення рівного доступу до цифрової економіки та її переваг, а також

²⁶ Max Reddel. The Bletchley Declaration and the safety of frontier AI (2023). *Centre for future generation*. URL: <https://cfg.eu/bletchley-declaration-safety-frontier-ai/>

²⁷ Aiyana Lacota. Under the spotlight: Balancing AI ambition with robust control. *Global Society News*. URL: <https://www.globalsociety.earth/post/under-the-spotlight-balancing-ai-ambition-with-robust-control>

створення інклюзивного, відкритого, безпечного й захищеного цифрового простору, в якому повною мірою гарантуються та поважаються права людини.

Окрему увагу приділено розвитку відповідальних, справедливих і сумісних підходів до управління даними, а також посиленню міжнародного співробітництва й нормативного регулювання у сфері штучного інтелекту з метою використання його потенціалу в інтересах людства²⁸.

Глобальний цифровий договір за своїм змістом є першою міжнародною угодою, в якій акцентується на необхідності координації зусиль учасників у досягненні мети – цифрові технології повинні бути корисними для людей і сприяти сталому розвитку.

Рамкова Конвенція Ради Європи зі штучного інтелекту, прав людини, демократії та верховенства права²⁹, до якої приєдналася Україна, спрямована на забезпечення того, щоб діяльність, пов'язана з використанням технологій ШІ, не порушувала права людини, принципи демократії та верховенства права (стаття 1). Документ має загальний характер, що закріплює принципи й ціннісні підходи до регулювання ШІ.

4. Досвід правового регулювання використання технологій штучного інтелекту в окремих державах-членах Європейського Союзу.

Регламент (ЄС) 2024/1689 залишає державам-членам певний простір для визначення механізмів його реалізації на національному рівні, зокрема щодо формування системи компетентних органів у сфері ШІ³⁰.

Наприклад, у **Литві** в межах імплементації Регламенту (ЄС) 2024/1689 у січні 2025 року були внесені зміни до Закону про технології та інновації³¹ та Закону про послуги інформаційного суспільства³². Відповідно до них Агентство з інновацій визначено національним нотифікуючим органом, а Орган регулювання зв'язку (RRT) – органом ринкового нагляду за ринком ШІ.

У **Латвії** прийнято Закон про центри ШІ³³, спрямований на формування національної екосистеми ШІ шляхом розвитку співпраці між державними органами, приватним сектором та науковою спільнотою. Законом передбачено створення спеціального фонду – «Центру штучного інтелекту», який функціонуватиме як сукупність активів, призначених для досягнення визначених засновником неприбуткових цілей³⁴.

²⁸ The Pact for the Future. Resolution adopted by the General Assembly on 22 September 2024 A/RES/79/1. URL: <https://docs.un.org/en/A/RES/79/1>

²⁹ Рамкова Конвенція Ради Європи зі штучного інтелекту, прав людини, демократії та верховенства права. URL: https://vkksu.gov.ua/sites/default/files/rye_ramkova_konvenciya_zi_shtuchnogo_intelektu_prav_lyudyny_demokratiyi_ta_verh_prava.pdf

³⁰ State of the Act: EU AI Act implementation in key Member States. URL: <https://www.technologysleage.com/2025/11/state-of-the-act-eu-ai-act-implementation-in-key-member-states/>

³¹ Lietuvos Respublikos technologijų ir inovacijų įstatymo Nr. XIII-1414 1, 2, 11, 13, 14, 17, 21 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo priedu įstatymas (TAR, 2025-01-22, № 2025-00715). URL: <https://www.infolex.lt/ta/1001858>

³² Lietuvos Respublikos informacinės visuomenės paslaugų įstatymo Nr. X-614 pakeitimo įstatymas (TAR, 2024-06-27, Nr. 2024-11769). URL: <https://www.infolex.lt/ta/959862>

³³ Mākslīgā intelekta centra likums. Pieņemts: 06.03.2025. Stājas spēkā: 20.03.2025. URL: <https://likumi.lv/ta/id/359339-maksliga-intelekta-centra-likums>

³⁴ Biedrību un nodibinājumu likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/81050-biedribu-un-nodibinajumu-likums>

У *Польщі* та *Чехії* обрано шлях розроблення комплексних законодавчих актів, які не лише забезпечують імплементацію положень Регламенту (ЄС) 2024/1689, а й ураховують національні особливості^{35; 36}.

Так, у Польщі законопроектом про системи штучного інтелекту³⁷ пропонується створення нового органу ринкового нагляду – Комісії з розвитку та безпеки штучного інтелекту. Її діяльність координуватиме Голова, який призначатиметься прем'єр-міністром за результатами відкритого конкурсного відбору, а до складу увійдуть представники органів державної влади та установ, діяльність яких пов'язана з розвитком сфери ШІ. До повноважень нового органу належатимуть ринковий нагляд за технологіями ШІ, виконання функцій єдиного контактного пункту відповідно до Регламенту (ЄС) 2024/1689, взаємодія з органом захисту персональних даних та іншими національними і європейськими регуляторами.

Законопроектом передбачається запровадження адміністративної відповідальності за порушення вимог законодавства про штучний інтелект із можливістю накладення штрафів уповноваженим наглядовим органом. Визначаються підстави для застосування штрафних санкцій, зокрема за порушення положень статті 5 Регламенту (ЄС) 2024/1689 щодо заборонених практик використання ШІ.

У Чехії відповідно до законопроекту про штучний інтелект та про внесення змін до Закону № 87/2023 Збірника законів про нагляд за ринком продукції та про внесення змін до деяких пов'язаних законів³⁸ передбачається Управління технічної стандартизації, метрології та державних випробувань (ÚNMZ) визначити нотифікуючим органом відповідно до Регламенту (ЄС) 2024/1689.

Окрім того, передбачається надання певних повноважень трьом органам ринкового нагляду, кожен з яких здійснюватиме нагляд у заздалегідь визначених сферах. Так, Чеський національний банк відповідатиме за нагляд за дотриманням зобов'язань у фінансовому секторі. Управління захисту персональних даних здійснюватиме контроль стосовно дотримання законодавства у сфері персональних даних. Чеське управління телекомунікацій здійснюватиме контроль щодо дотримання зобов'язань у сферах, що не належать до компетенції Чеського національного банку та Управління захисту персональних даних, та стане контактним центром для зв'язку з органами влади відповідно до Регламенту (ЄС) 2024/1689.

В *Іспанії* функції національного компетентного органу покладено на Іспанське агентство з нагляду за штучним інтелектом (AESIA), статут якого

³⁵ Projekt ustawy o systemach sztucznej inteligencji. URL: <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-systemach-sztucznej-inteligencji>

³⁶ Návrh zákona o umělé inteligenci a o změně zákona č. 87/2023 Sb., o dozoru nad trhem s výrobky a o změně některých souvisejících zákonů. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/monitor/8163146.htm>

³⁷ Projekt ustawy o systemach sztucznej inteligencji. URL: <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-systemach-sztucznej-inteligencji>

³⁸ Návrh zákona o umělé inteligenci a o změně zákona č. 87/2023 Sb., o dozoru nad trhem s výrobky a o změně některých souvisejících zákonů. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/monitor/8163146.htm>

затверджено Королівським указом 729/2023³⁹. Подальшим кроком стало схвалення Урядом Іспанії 11 березня 2025 року законопроекту про належне використання та управління штучним інтелектом⁴⁰, спрямованого на забезпечення етичного, інклюзивного та суспільно корисного застосування технологій ШІ. Документ передбачає адаптацію національного законодавства до вимог Регламенту (ЄС) 2024/1689⁴¹.

Законопроектом пропонується закріпити понятійний апарат, узгоджений із Регламентом (ЄС) 2024/1689, зокрема визначення термінів: системи ШІ; постачальник, оператор високоризикового ШІ; заборонені практики. Пропонується уточнити зміст понять «інцидент» і «виведення з ринку». Передбачається формування багаторівневої системи нагляду на чолі з AESIA зі збереженням спеціалізованих повноважень галузевих органів. Зокрема, ідеться про збереження компетенції у своїх сферах: Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) – з питань біометрії та захисту даних; Consejo General del Poder Judicial (CGPJ) – у сфері правосуддя, Junta Electoral Central (JEC) – стосовно виборів, Banco de España (Banco de España), Dirección General de Seguros y Fondos de Pensiones (DGSFP) – щодо страхування та Comisión Nacional del Mercado de Valores (CNMV) – стосовно ринків капіталу.

В *Італії* також ухвалено Закон про штучний інтелект⁴² (набув чинності 10 жовтня 2025 року), положення якого здебільшого узгоджені з Регламентом (ЄС) 2024/1689. Особливістю є запровадження секторального підходу до регулювання, який адаптує загальні принципи законодавства ЄС до специфіки окремих галузей, зокрема охорони здоров'я, праці, державного управління та правосуддя.

Так, у сфері охорони здоров'я технології ШІ можуть використовуватися для підтримки профілактики, діагностики та лікування, однак не можуть замінювати медичних працівників. Водночас пацієнти повинні бути поінформовані про застосування таких технологій під час надання медичної допомоги. У трудових відносинах використання ШІ має бути спрямоване на покращення умов праці, а роботодавці зобов'язані повідомляти працівників про використання відповідних систем під час найму, оцінювання результатів роботи та в інших кадрових процесах.

Крім того, Закон передбачає внесення змін до кримінального законодавства щодо оцінки суспільно небезпечних діянь, вчинених із використанням систем ШІ, а також встановлює кримінальну відповідальність за

³⁹ Real Decreto 729/2023, de 22 de agosto, por el que se aprueba el Estatuto de la Agencia Española de Supervisión de Inteligencia Artificial. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2023-18911>

⁴⁰ Draft Bill: Anteproyecto de Ley for the Good Use and Governance of Artificial Intelligence (Anteproyecto de Ley para el buen uso y la gobernanza de la Inteligencia Artificial). URL: <https://regulations.ai/regulations/spain-2025-3-anteproyecto-buen-uso-gobernanza-ia>

⁴¹ España: El Gobierno aprueba el anteproyecto de ley para el buen uso y la gobernanza de la inteligencia artificial. URL: <https://institutautor.org/espana-el-gobierno-aprueba-el-anteproyecto-de-ley-para-el-buen-uso-y-la-gobernanza-de-la-inteligencia-artificial/>

⁴² LEGGE 23 settembre 2025, n. 132. Disposizioni e deleghe al Governo in materia di intelligenza artificiale. (25G00143). URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2025-09-23:132>

незаконне поширення контенту, створеного або модифікованого за допомогою таких технологій⁴³.

Висновки

Проведений аналіз свідчить, що визначення правових підходів до імплементації положень Регламенту (ЄС) 2024/1689 до національного законодавства має здійснюватися з урахуванням тісного взаємозв'язку між регулюванням використання технологій ШІ та захистом персональних даних. Регламент (ЄС) 2024/1689 не замінює режим захисту персональних даних, а функціонує поряд із ним, встановлюючи додаткові вимоги до безпечного, прозорого, надійного та людиноорієнтованого використання технологій ШІ. Відповідно, імплементація положень Регламенту (ЄС) 2024/1689 в Україні в умовах неповної імплементації Регламенту (ЄС) 2016/679 має здійснюватися не як ізольована реформа у сфері цифрових технологій, а як частина ширшого процесу наближення національного законодавства до цифрового acquis Європейського Союзу.

Неповна імплементація Регламенту (ЄС) 2016/679 може потенційно створити системний ризик для ефективного впровадження майбутнього законодавства про штучний інтелект. Без належного оновлення національних правил щодо: правових підстав обробки персональних даних, спеціальних категорій даних, прав суб'єктів даних, автоматизованого прийняття рішень, профілювання, оцінки впливу на захист даних, незалежного нагляду та відповідальності – регулювання ШІ може залишитися фрагментарним і декларативним. Тому першочерговим або принаймні паралельним напрямом, на нашу думку, має стати завершення реформи законодавства про захист персональних даних на основі підходів, передбачених Регламентом (ЄС) 2016/679.

Оптимальною для України є модель поетапної та взаємопов'язаної імплементації.

На першому етапі доцільно забезпечити оновлення базового законодавства про персональні дані, включно з посиленням незалежного інституційного нагляду, уточненням режиму обробки біометричних і чутливих даних, закріпленням гарантій щодо профілювання та автоматизованого ухвалення рішень.

На другому етапі доцільно ухвалити спеціальне законодавство про штучний інтелект, побудоване на ризик-орієнтованому підході, передбаченому Регламентом (ЄС) 2024/1689.

На третьому етапі необхідно забезпечити секторальну адаптацію правил для сфер, в яких використання технологій ШІ може створювати підвищені ризики для прав людини, зокрема: правосуддя, охорони здоров'я, освіти та науки, публічного управління, безпеки, міграції, фінансових послуг.

Імплементація Регламенту (ЄС) 2024/1689 в Україні має спиратися на ризик-орієнтовану модель регулювання. Така модель передбачає диференціацію

⁴³ Gli attuali profili penalistici dell'intelligenza artificiale alla luce della legge n. 132/2025. URL: <https://www.giustiziainsieme.it/it/diritto-e-innovazione/3717-gli-attuali-profil-penalistici-dell'intelligenza-artificiale-alla-luce-della-legge-n-132-2025>

правових режимів залежно від рівня ризику систем ШІ: заборонені практики, високоризикові системи, системи з обмеженим ризиком та системи мінімального ризику. Для високоризикових систем мають бути встановлені обов'язкові вимоги щодо управління ризиками, якості даних, технічної документації, прозорості, людського нагляду, точності, кібербезпеки, моніторингу після впровадження відповідальності постачальників і користувачів таких систем.

Особливої уваги потребує правове регулювання використання технологій ШІ, які обробляють персональні дані, біометричні дані або використовуються для профілювання та автоматизованого оцінювання поведінки людини. У цих випадках недостатньо лише формального відтворення положень Регламенту (ЄС) 2024/1689. Необхідно одночасно передбачити гарантії, визначені Регламентом (ЄС) 2016/679: законність і визначеність мети обробки, мінімізація даних, прозорість, точність, обмеження строків зберігання, безпека обробки, право особи на інформацію, право на заперечення, право на людське втручання та можливість оскарження рішень, що істотно впливають на права чи законні інтереси особи.

Окремий пріоритет має становити регулювання біометричної ідентифікації, біометричної категоризації та інших технологій, які можуть створювати ризики масового спостереження, дискримінації або непропорційного втручання у приватне життя. У цьому контексті доцільно передбачати чіткі правові підстави для використання таких систем, визначити вимоги щодо необхідності та пропорційності їх використання, забезпечити незалежний контроль, встановити обмеження строків зберігання даних, визначити спеціальні правила доступу до інформації, встановити обов'язкову оцінку впливу на права людини та передбачити ефективні засоби правового захисту.

В умовах неповної імплементації Регламенту (ЄС) 2016/679, на нашу думку, доцільним є запровадження інтегрованого підходу до оцінювання ризиків. Для систем ШІ, які обробляють персональні дані або можуть впливати на права людини, варто застосовувати не лише технічну оцінку відповідності, а й передбачити оцінку впливу на захист персональних даних та оцінку впливу на основоположні права. З метою уникнення дублювання процедур такі оцінки мають бути взаємопов'язаними.

Інституційну модель імплементації Регламенту (ЄС) 2024/1689 доцільно побудувати на чіткому розмежуванні повноважень між органами, відповідальними за цифрову політику, ринковий нагляд, захист персональних даних і секторальне регулювання. На нашу думку, доцільно визначити компетентний орган, однак його повноваження не повинні підміняти функції органу з питань захисту персональних даних, або запровадити координаційний механізм у сфері ШІ. У питаннях біометрії, профілювання, автоматизованого прийняття рішень і обробки спеціальних категорій даних відповідними повноваженнями доцільно наділити незалежний орган нагляду за захистом персональних даних.

Саморегулювання, етичні кодекси, внутрішні політики організацій і рекомендації щодо відповідального використання ШІ можуть бути корисним

перехідним інструментом, особливо до ухвалення спеціального закону. Водночас вони не можуть замінити законодавче регулювання, оскільки не забезпечують однакового рівня захисту прав людини, не створюють повноцінного механізму нагляду у цій сфері та не гарантують притягнення до відповідальності за порушення, наприклад, прав людини. Тому вбачається, що саморегулювання доцільно розглядати як допоміжний інструмент, а не як альтернативу спеціальному закону в цій сфері.

Законодавче регулювання сфери ШІ повинно враховувати міжнародні стандарти щодо відповідального та безпечного використання технологій ШІ, зокрема підходи Ради Європи, ООН та інших міжнародних організацій стосовно безпечного, інклюзивного й людино орієнтованого розвитку ШІ. Такий підхід має ключове значення для формування в Україні моделі регулювання ШІ, яка не обмежуватиметься виключно технічними й економічними аспектами, а базуватиметься на фундаментальних демократичних цінностях. Ідеться насамперед про забезпечення поваги до прав людини, дотримання принципів верховенства права, недискримінації, прозорості та підзвітності під час розроблення, впровадження й використання технологій ШІ.

Порівняльний аналіз досвіду держав-членів ЄС свідчить, що імплементація Регламенту (ЄС) 2024/1689 може здійснюватися різними шляхами: через створення нового спеціалізованого органу; покладення функцій на наявні регуляторні органи; формування багаторівневої системи нагляду або ухвалення комплексного закону з урахуванням секторальних особливостей. Для України найбільш доцільною видається комбінована модель: єдиний координаційний центр у сфері ШІ, незалежний нагляд у сфері персональних даних, секторальні повноваження профільних регуляторів та чіткий механізм їх взаємодії.

Законодавче регулювання використання технологій ШІ в Україні доцільно здійснювати за принципом «Регламент (ЄС) 2024/1689 + Регламент (ЄС) 2016/679». Без належного оновлення законодавства про персональні дані потенційною є ситуація створення регулювання ШІ, яке формально відповідатиме праву ЄС у сфері використання технологій ШІ, але не забезпечуватиме належного рівня захисту прав людини. У цьому контексті доцільно передбачити правовий підхід, що включає комплексне, поетапне та інституційно узгоджене регулювання, поєднуючи регулювання використання технологій ШІ та забезпечення повноцінного режиму захисту персональних даних.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*